

Jobbmålen behöver vässas mer

Dagens Nyheter den 25 april 2017

Moderaterna har formulerat nya jobb mål som ska vara vägledande för politiken om partiet kommer i regeringsställning. Till 2025 ska skillnaden i sysselsättningsgrad mellan inrikes och utrikes födda (i dag cirka 8,5 procentenheter) halveras och totalt 500 000 nya jobb skapas.

Uppställda mål säger förstås inget om möjligheterna att förverkliga dem. De beror på vilka medel som kommer att användas. Men en regerings målformuleringar är ändå viktiga eftersom de innebär åtaganden som stärker drivkrafterna att åstadkomma resultat.

Bra ekonomisk-politiska mål bör vara adekvata, det vill säga avse relevanta storheter. De bör vara svåra att manipulera. De bör dessutom vara realistiska om de ska kunna styra politiken. Med dessa kriterier är den nuvarande regeringens mål om EU:s lägsta arbetslöshet mindre lämpligt. Det kan visserligen tolkas som ett sätt att ta hänsyn till omvärldskonjunkturen men innebär också att en varaktigt hög arbetslöshet i Sverige blir mer acceptabel om andra EU-länder för en dålig sysselsättningspolitik. Detta är svårt att motivera.

Vidare är ett mål för arbetslösheten lätt att manipulera eftersom den rent statistiskt kan minskas genom både förtidspensioneringar och placering av arbetslösa även i ineffektiva utbildningar. Dessutom är målet om EU:s lägsta arbetslöshet så orealistiskt att den styrande effekten förmodligen är liten.

Det är bra att Moderaternas nya jobb mål avser sysselsättningen och inte arbetslösheten. En fördel är också att de är tydligt sifferfatta därför att det ökar möjligheterna till ansvarsutkrävande. Den främsta förtjänsten är att målen inte bara avser den totala sysselsättningen utan också sysselsättningsgapet mellan inrikes och utrikes födda, eftersom den låga sysselsättningen för den senare gruppen är vårt största arbetsmarknadsproblem. Här är Moderaterna på samma linje som LO som rekommenderat just en sådan dubbel målformulering.

Det blir svårt att verkligen kunna halvera sysselsättningsgapet. Men det är inte omöjligt. Målet uppfyller därför ändå kravet på realism. En kritik mot målformuleringen är emellertid att den avser sysselsättningen i åldrarna 15–74 år. Det vore lämpligare att inrikta sig på befolkningen 20–74 år eftersom vi inte vill att 15–19-åringar ska jobba utan utbilda sig.

Det minst lyckade i Moderaternas målformuleringar är målet om 500 000 nya jobb. Det kan visserligen låta konkret och lättbegripligt. Men det vore bättre att ange målet i termer av sysselsättningsgraden, det vill säga andelen sysselsatta i befolkningen, eftersom det är vad vi egentligen bryr oss om. Det skulle också göra det lättare att ta ställning till betydelsen av målavvikelser.

Ett visst antal nya jobb har vidare olika effekt på sysselsättningsgraden beroende på hur befolkningen utvecklas. Prognosen för det kan lätt slå fel på grund av den stora osäkerheten om den framtida nettomigrationen.

Ett principiellt problem med mål för den faktiska sysselsättningen som ska uppnås ett visst framtida år är att vi inte i dag kan veta vilket konjunkturläge som då råder. En temporär överhettning kan dölja underliggande sysselsättningsproblem likaväl som en temporär recession kan innebära att problemen överskattas. Det vore också olyckligt om det skapas frestelser att tillfälligt uppnå sysselsättningsmålen genom en alltför expansiv finanspolitik med stora budgetunderskott. I teorin bör därför målen avse sysselsättningen i ett normalt konjunkturläge: den strukturella eller varaktiga sysselsättningen.

Men i praktiken är det svårt att mäta den strukturella sysselsättningen. Den kan beräknas på många olika sätt. En pragmatisk metod vore att ta ett genomsnitt av sysselsättningsgraden över ett antal år. Men då uppstår problemet att måluppfyllelsen i hög grad kan påverkas av utfallen under tidigare regeringar, vilket gör ansvarsutkrävandet komplicerat.

En möjlighet är att man vid utvärdering av måluppfyllelsen kvalitativt försöker bedöma om ekonomin befinner sig i en någorlunda normal situation. Kraftiga avvikelser från finanspolitikens budgetmål eller penningpolitikens inflationsmål kan vara tecken på att så inte är fallet.

En sådan kvalitativ bedömning förutsätter någon form av extern utvärdering. Moderaterna föreslår att det statliga Konjunkturinstitutet fortlöpande ska bedöma utvecklingen och rekommendera åtgärder som kan behöva tillkomma. Enligt min uppfattning vore det lämpligare att lägga en sådan uppgift på Finanspolitiska rådet som enligt praxis har en mer självständig ställning än andra myndigheter och därför är friare att ge också kontroversiella rekommendationer.

Moderaternas nya jobb mål är bättre än den tidigare alliansregeringens. De är också bättre än den nuvarande regeringens. Men de skulle bli ännu bättre om de avsåg åldersgruppen 20–74 år i stället för gruppen 15–74 år, den totala sysselsättningsgraden i stället för antalet nya jobb och den strukturella sysselsättningen i stället för den faktiska sysselsättningen ett visst år. Förhoppningsvis är därför Moderaternas föreslagna mål bara ett första steg i en pågående utvecklingsprocess.

Lars Calmfors